

Stichting **BOLLENBOOS**

Wat is Bollenboos?

Bollenboos is ruim tien jaar geleden opgericht in reactie op de opkomende leliebollenteelt in Drenthe. Die teelt gaat gepaard met nogal wat bezwaarlijke praktijken richting natuur, mens en milieu. Het pesticidengebruik is een blijvend grote zorg voor ons, omdat deze teelt de grootste hoeveelheden van deze middelen gebruikt van alle volle-grond teelten in Nederland. Aangezien in onze omgeving bollenteelt regelmatig vlak bij bewoning voorkomt vragen wij ons af: wat zijn de risico's voor de gezondheid van gezinnen die in de buurt van zulke velden wonen?

Gezien de beperkte inspreektijd beperk ik mij tot het eerste punt van onze zienswijze: de blootstelling van omwonenden aan de gifstoffen in de landbouw, c.q. de lelieteelt. De teksten in de presentatie zijn alle afkomstig uit de nieuwe Rijksnota gewasbescherming 2013-2023, waarin gewag wordt gemaakt van de verschillende onzekerheden die er bestaan rondom de risico's van gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.

Bij de vragen stel ik graag ook de andere punten uit onze zienswijze aan de orde.

De vragen en kanttekeningen die bij ons rijzen met betrekking tot de bollenteelt brengen wij geregeld onder de aandacht van lokale en regionale overheden. Over het algemeen reageren zij afwijzend op onze vragen en opmerkingen, omdat alle pesticiden die in de bollenteelt gebruikt worden toegestane middelen zijn. Er zijn geen restricties wat betreft geografische en demografische omstandigheden: er mag overal en in de buurt van iedereen pesticiden gebruikt worden. De bollenteelt wordt in Nederland beschouwd als normaal landbouwkundig gebruik van een perceel en daarom verschijnen bollenvelden in principe overal. Zodoende is het geen uitzondering dat bollenvelden worden ingericht nabij waterwingebieden, naast woonhuizen en zelfs naast scholen.

Omwonenden in het nadeel

In beginsel gingen wij, zoals de meeste mensen nog altijd doen, ervan uit dat pesticiden pas na uitvoerig onderzoek en risicoanalyse op de markt komen. We verwachtten bovendien dat telers daarnaast zeer terughoudend zouden zijn met het gebruik van deze middelen, al was het maar omdat zij tijdens het gebruik ook zelf het risico van blootstelling lopen.

Toch is hier sprake van een asymmetrie: telers en betrokken loonwerkers zijn in de gelegenheid zichzelf tegen kwalijke gevolgen van pesticiden te beschermen. Bijsluiters van pesticiden geven altijd aan welke beschermingsmaatregelen gebruikers moeten treffen, zoals handschoenen of tractors met gesloten cabine. Ze hebben het voordeel dat ze weten welk middel ze gebruiken en hoe zich daarbij te gedragen. Dat voordeel hebben omwonenden van een behandeld perceel niet. Zij weten niet of en zo ja wanneer er behandeld is, ook niet van welke middelen gebruik is gemaakt en hoe zich daarbij te gedragen. Bovendien wordt een omwonende in de loop van het groeiseizoen blootgesteld aan een cocktail van middelen, waarvan niet bekend is wat het gemeenschappelijk effect daarvan is. Tenslotte is het zo dat waar de gebruiker na het behandelen het perceel verlaat, de omwonende letterlijk met de vrijgekomen lucht blijft zitten.

Doordat wij ons gingen realiseren dat blootstelling aan pesticiden voor omwonenden iets wezenlijk anders betekent dan voor gebruikers gingen we op zoek naar bestaand onderzoek naar de situatie van een omwonende. Dat onderzoek bleek er niet te zijn. Wij hebben u geen

wetenschappelijk rapporten overlegd, aangezien deze niet bestaan! Dat betekent dat er geen enkel bewijs is dat chemische bestrijdingsmiddelen zonder gevaar van omwonenden gebruikt kunnen worden. Ieder onderzoek daarnaar ontbreekt. Daarmee ontbreekt het ook aan feitelijke grond onze zienswijze niet gegrond te verklaren .

Een aantal hoogleraren in de Gezondheidsraad zoals prof. vd Berg en prof. Sauer maken zich ernstige, gefundeerde zorgen omdat we niet weten wat onbeschermd, chronische blootstelling aan een mengsel van middelen doet met de mens. Met name met de ongeboren mens, met het zich ontwikkelende kind en alle andere groepen met een verhoogd risico bij blootstelling. De gezondheidsraad is gevraagd te beoordelen of bevolkingsonderzoek noodzakelijk is om deze omissie op te heffen. Bollenboos is betrokken bij dit proces. Zodoende waren wij 30 januari uitgenodigd ons standpunt en onze ervaringen over het voetlicht te brengen tijdens een hoorzitting van de raad.

Heereveen en Heederik

In uw reactienota wordt verwezen naar de uitspraak door de RvS van 13 mei 2009, inzake een conflict over spuitvrije zones in Heereveen. In de eerste alinea's van de uitspraak wordt expliciet als voornemen gesteld dat het aan banden leggen van bestrijdingsmiddelengebruik bij bewoning niet wenselijk is, omdat daarmee alle volle grond teelten in hun voortbestaan bedreigd zouden zijn. Dit voornemen ondermijnt het neutrale karakter.

De uitspraak baseerde zich op het rapport *“Blootstellingsrisico's aan gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden van bollenteeltbedrijven”* geschreven door prof. Heederik, (universiteit Utrecht) in opdracht van LTO Noord. Heederik stelt in dat rapport *“dat de niveaus van blootstelling bij zowel potentieel hoog blootgestelde kinderen (kinderen van agrariërs) als kinderen wonend in de omgeving zeer laag is en bestaande grenswaarden niet overschrijden”*. Elders stelt Heederik echter dat aannemelijk is dat afstand tot een bollenveld van doorslaggevend belang kan zijn en dat een bevolkingsonderzoek onder een grotere populatie nodig is om dat precies vast te stellen¹. Deze visie bevestigde hij richting Bollenboos.

Bij dit rapport zijn verdere kanttekeningen te plaatsen. Het rapport is in geen enkel opzicht het resultaat van metingen, maar slechts van literatuuronderzoek en opgebouwde kennis van de hoogleraar zelf. Er wordt enkel een inschatting van de risico's gemaakt.

De atmosferische verspreiding (drift) van middelen geschiedt, volgens Heederik, eerst door vloeistof-druppeltjes en in tweede plaats door verdamping van gedeponeed middel en dit laatste leidt tot geringe belasting, stelt hij.

Dit rapport rept helaas niet over een belangrijk fysisch verschijnsel, namelijk verdamping tijdens verneveling. Verdamping tijdens verneveling kan heel groot zijn, vooral bij droog en warm weer.

In geen van de rapporten, door Heederik als literatuuronderzoek vermeld, is hierover iets te vinden.

In het Verenigd Koninkrijk heeft de “Royal Commission on Environmental Pollution” in 2005 een rapport gepubliceerd onder de titel “Crop Spraying and the Health of Residents and Bystanders”. Een belangrijke conclusie uit dit rapport is, dat wij juist te weinig weten over de verspreiding van pesticiden door de lucht en dat onderzoek hiernaar dringend gewenst is. Vanaf dit jaar wordt in Engeland dan ook een grootschalig bevolkingsonderzoek gestart. Wellicht kunnen wij daar in Westerveld ook ons voordeel mee doen, maar we moeten niet

¹ PESTICIDE EXPOSURE IN DWELLINGS NEAR BULB GROWING FIELDS IN THE NETHERLANDS: AN EXPLORATIVE STUDY Prof. Dick Heederik e.a.

vergeten dat de bloembollenteelt ons in een uitzonderlijke situatie plaatst.

In de lelieteelt wordt 10x zoveel gebruikt als in bijvoorbeeld de aardappelteelt. De middelen zijn toegestaan net zoals bijvoorbeeld het drinken van alcohol dat is. Maar maakt wel uit of je twee borrels per dag drinkt of een hele liter (dat zijn 24 glaasjes).

De impliciete aanname die lijkt te bestaan dat het pesticidengebruik, al was het maar omwille van kostenbesparing, zelfregulerend en automatisch op reductie ingesteld zou zijn, is te rooskleurig. Als juichverhalen klinken over de reductie in het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt het meest giftige middel Monam niet meegewogen. Dit middel wordt gebruikt bij de natte grondontsmetting voor de lelieteelt en scoort uitzonderlijk slecht op de milieupuntenladder. Terwijl hiervoor een milieuvriendelijk alternatief is!

Ondeskundig gebruik?

Tijdens gesprekken met fabrikanten en het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) maakte Bollenboos kennis met de volgende argumentatie: fabrikanten en controlerende instanties als het Ctgb kunnen niet instaan voor de wijze waarop de individuele gebruiker met de bestrijdingsmiddelen omgaat. De pesticiden zijn in principe geheel toelaatbaar, maar de gebruikers maken er vaak een potje van. Als onwetende burgers geschaad worden, is dat volgens deze redeneertrant het gevolg van verkeerd gebruik, niet van het middel zelf. Voor zaken als drift geldt dit misschien, maar een boer verantwoordelijk houden voor verdamping lijkt onlogisch. De zwarte piet naar de boeren toespelen geeft geen pas. Zelfs al speelt omgang en gebruik een rol bij de uiteindelijke schade, dan nog is dat geen rationele aanleiding om voorbij te gaan aan de intrinsieke schadelijkheid van pesticiden.

Het risico van een pesticide is het resultaat van de intrinsieke giftigheid maal de afstand tot bewoners. Aan dat eerste kunt u helaas ook niet veranderen. Het tweede aspect valt binnen uw vermogen en verantwoordelijkheid

Wat vragen we ?

- In reactie op de uitkomst van het onderzoek door de Gezondheidsraad een opening in het bestemmingsplan om als er weldegelijk gevaar dreigt voor omwonenden en schoolkinderen, hierop passend gereageerd wordt in dit bestemmingsplan buitengebied. Wij van inzicht dat de gemeente zich hier pro-actief moet opstellen

-We willen dat de gemeente een eerlijke, inzichtelijke, transparante afweging maakt tussen economische belangen en gezondheidsbelangen. Als u niet voor de volksgezondheid kiest willen wij weten hoe u daartoe komt. Zoals al gezegd: ook u heeft geen feitelijke gronden waarop u zich kunt baseren, onderzoek bestaat niet.

-Wij willen transparantie in de uitzonderingssituaties voor het elders plaatsen van spoelplaatsen buiten het erf van de boer.

-Wij willen weten wie handhaaft en hoe wordt opgetreden als er overduidelijk overtredingen worden geconstateerd zoals bijvoorbeeld bij het verkeerd terugstorten van gronden op de essen.

- Wij vinden dat de gemeente de verantwoordelijkheid heeft alle burgers te beschermen, met name de kwetsbaarste onder hen.

Diever, februari 2012